

نشانه‌شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه‌های برخی هنرهای دست بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس^۱.

ستاره علیزاده^۲

جمال الدین سهیلی^۳

چکیده

یکی از پراهمیت‌ترین مسائل در زمینه زنده نگهداشتن ارزش‌های بومی یک منطقه، ناحیه و یا شهر یافتن نشانه‌هایی است که از گذشته باقی مانده‌اند. نظر به معماری بومی در پهنه جهان، گویای پیوندی عمیق بین خانه و محیط می‌باشد، از این میان معماری روستایی بومی گیلان، از دیرباز نمونه بارز دست‌ساخته‌های مردمان این خطه را در خود جای داده است. مقاله حاضر بر پایه تحقیقات تفسیری - تاریخی و با مطالعات میدانی انجام پذیرفته است. در این مقاله مقایسه‌ای تطبیقی بین نقوش موجود از میان دست‌بافته‌های مطرح و پرکاربرد از گذشته تا به حال در سطح استان از یک سو و نقوش چوبی-نرده - بناهای بومی روستایی گیلان که از شاخص‌ترین عناصر کاربردی و در عین حال تزئینی معماری بومی گیلان می‌باشند، بر اساس مشاهدات عینی و بناهای تحقیق شده در آثار پژوهشگران پیشین از سوی دیگر، صورت گرفته است. نتایج دست‌یافته در اتمام تحقیقات با توجه به سه اصل پیرس^۴ در مورد نشانه‌شناسی انجام گرفته و بر طبق موضوعات مورد اهمیت در آن، شمایی، نمادین و نمایه‌ای، بودن یافته‌ها دسته‌بندی گردیده است.

اهداف پژوهش

- ۱- شناخت نقوش مشترک بکار رفته در عناصر معماری بومی و صنایع دستی گیلان و دست‌یافتن به نشانه‌هایی که بتوان با دیدگاه پیرس در معماری تقسیم‌بندی گردند.
- ۲- دستیابی به اهمیت موضوع حریم‌گذاری بر این نوع از معماری بومی در ارتباط با هنرهای دستی وابسته مردمان این ناحیه می‌باشد، به عنوان شناسنامه‌ای اصیل برای این خطه.

سوالات پژوهش

- ۱- آیا با در نظر گرفتن نشانه‌شناسی از دیدگاه پیرس به عنوان یک علم، این علم در بازشناخت هنرهای بومی (صنایع دستی) گیلان و اشتراکات آنها در مسکن روستایی این منطقه موثر می‌باشد؟
- ۲- آیا نشانه‌های موجود در صنایع دستی گیلان با در نظر گرفتن نشانه‌های تزئینی نرده روستایی با توجه به رویکرد نشانه‌شناسی و دیدگاه پیرس قابل دسته‌بندی است؟

واژگان کلیدی

نشانه‌شناسی، پیرس، نقوش بومی، صنایع دستی، معماری بومی، گیلان.

۱. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد ستاره علیزاده با عنوان "(طراحی پردیس هنرهای بومی گیلان، با رویکرد نشانه‌شناسی و تأکید بر دیدگاه پیرس)" به راهنمایی دکتر جمال الدین سهیلی، در دانشگاه آزاد اسلامی قزوین دفاع گردیده است.

۲. ستاره علیزاده: کارشناس ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی قزوین، قزوین، ایران. s.alizadeh.s10@gmail.com

۳. جمال الدین سهیلی: استادیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی قزوین، قزوین، ایران، (نویسنده مسئول).
Soheili@qiau.ac.ir

۴. چالز سندرز پیرس (Charles sanders peirce: 1839-1914): بنیانگذار سرشناس پراگماتیسم و از بنیانگذاران علم نشانه‌شناسی است. پیرس نظریه نشانه‌شناسی خود را از آثار خود در مورد منطق جدایی‌ناپذیر می‌داند (لچت، ۱۳۸۳: ۲۰۱-۲۰۲).

مقدمه

نیاز انسان به پرداخت هنری بسی فراتر از تزئین دست افزارها و وسایل روزانه است. در زمینه ادراک آدمی از گیتی، نکات زیادی را می توان از هنرمندان آموخت. در اقوام ابتدایی، تفاوتی آشکار در مفهوم زندگی و هنری که به طور معمول به کار می بردند وجود نداشته است؛ همانگونه که تفاوت مفهومی در فضای کار و فضای زندگی به چشم نمی خورد. راپپورت در این زمینه بیان می دارد: ((میان زندگی و کار و مذهب انسان جدایی دیده نمی شود و تفاوت چندانی میان آنچه که مقدس تلقی می گردد و آنچه که نامقدس می تواند باشد، وجود ندارد و اگر اندک تفاوتی هم مشاهده می گردد ناچیز است. مذهب با زندگی اجتماعی و نیازهای انسان به حدی پیوند دارد که از یکدیگر تفکیک ناشدنی اند)) (Rapoport, 1972: 21). آنچه در مورد معماری روستایی بومی گیلان آشکارا رویت می گردد؛ خصیصه بارز معماری برون گرا، یگانگی درون و برون بنا است؛ بر این اساس نیاز به پرداخت تزئینات ویژه در درون بنا وجود ندارد، چرا که در این منطقه فقر بصری در رویت زیبایی، به حداقل رسیده است. در گیلان ویژگی های روان شناختی مردمان در بناها متجلی است (خاکپور، ۱۳۸۶: ۴۴). توجه به ویژگی های تزئینات در معماری بومی روستایی، تزئین در بخش های محدودی از ساختمان، آن هم عمدتاً در قطعات چوبی، نمود و تجسم می یابد. اصولاً تزئینات در نقاط اتصال به حد کمال می رسد. در این بناها تزئینات در اتصال تیر به ستون و حفاظ ایوان و تالار به کار برده می شود. یادآوری این امر خالی از لطف نیست که ایوان و تالار در زندگی روستاییان گیلان نقش عمده ای در بیشتر روزهای سال دارد. بدین سبب این فضاها که محل پذیرایی از مهمانان نیز هستند، بیشترین تزئین را دارند و گاه تنها فضای تزئین شده بنا به شمار می آیند. میزان پرداخت و به کارگیری جزئیات و ظریف کاری ها، به وضعیت اجتماعی و تمکن صاحب بنا بستگی می یابد. اما در روستاها که از جنبه جامعه شناختی جوامعی ایستا محسوب می شوند، فرهنگ کمتر دستخوش دگرگونی بوده و از نسلی به نسل دیگر منتقل می گردد؛ هنر نیز به عنوان بخشی از فرهنگ، همین سیر را طی می کند. این نکته خود عامل دوام و بقای نقش مایه های تزئیناتی در منطقه است (طاووسی و سایرین، ۱۳۹۰: ۴۱).

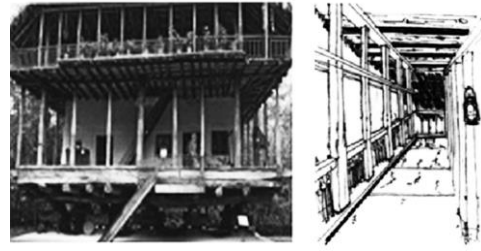
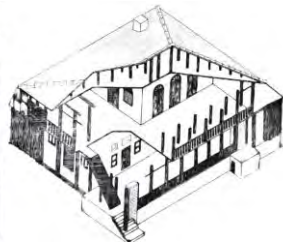
از فضاهای معماری گیلان که عنصر مورد بررسی (نرده) در آن کاربرد دارد به شرح ذیل می باشد:

ایوان: فضایی واسطه و نیمه باز در سلسه مراتب دسترسی از فضای باز و بسته می باشد، (تصویر ۱) (دیبا، ۱۳۷۲: ۱۰).

غلام گرد: فضاهای با دو ردیف ستون جلوی تالارها غلام گردش نامیده می شود، (تصویر ۲) (معماریان، ۱۳۷۸: ۱۲).

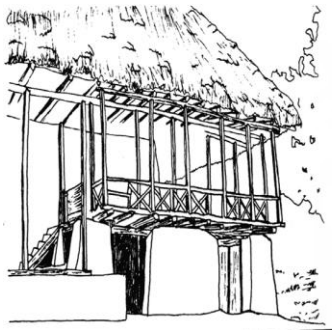

تصویر ۱: خللر کرد در خانه روستایی کپلان (هنج: فرج الهی راد، ۱۳۸۷: ۱۱۷).

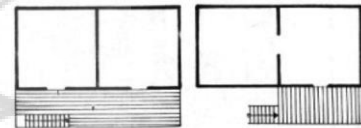

تصویر ۲: ایوان در خانه روستایی کپلان (هنج: فرج الهی راد، ۱۳۸۷: ۱۱۷).

تلاز: ایوان طبقه دوم و یا سوم، تلاز نامیده می شود (تصاویر ۳، ۴). تلاز به اندازه چند پله از ایوان بالاتر است و معمولاً در زیر آن انبار یا طویله قرار می گیرد، در بعضی نمونه ها زیر آن خالی است. اتاقی که در پشت تلاز قرار می گیرد، بالاخانه نام دارد (معماریان، ۱۳۸۷: ۱۲۳).

تصویر ۴: نمایی از تلاز خانه روستایی. (هنج: معماریان، ۱۳۸۷: ۱۲۵)

تصویر ۳: نحوه قرار گرفتن تلاز در پلان خانه روستایی. (هنج: معماریان، ۱۳۸۷: ۱۲۵)

عنصر مهم که نقش اساسی در شکل دهی نما دارد، ایوان و تلاز و پوشش روی آن می باشد. ردیفی از ستون ها که در جلوی ایوان و یا تلاز قرار گرفته و به آن حالت پیمون وار می دهد (معماریان، ۱۳۸۷: ۲۰۵). این ردیف ستون ها به وسیله نرده ها به یکدیگر متصل می شوند، که به واسطه این اتصال پی در پی و با ایجاد ریتم و نقوش در عناصر چوبی سازنده آن ها به زیبا سازی نمای ساختمان کمک شایان توجهی می نمایند.

با توجه به تصاویر ۵، ۶ و ۷، آورده شده، از بناهای قدیمی، بومی روستایی گیلان یکی از عناصر شاخص که نگاه هر بیننده ای را به خود جلب می کند، نرده های به کار برده شده، گاه در هر دو قسمت پایین و تالار بالای خانه و گاه در یک قسمت فقط در تالار خانه و در جهات مختلف آن دور تا دور طبقه دیده می شود. این نرده ها به فرم های گوناگون ساده و ترکیبی و اشکال هندسی رخ می نماید که می توان آن ها را نیز با در نظر گرفتن عوامل مختلف از جمله وضعیت معیشتی و محیط طبیعی و وضع و حالات روحی سازنده و الگو برداری از حرفه افراد بومی و... آن تقسیم بندی نمود. در این تحقیق با توجه به آن که حرفه اکثریت افراد بومی ساکن روستاهای گیلان علاوه بر کشاورزی، بافت صنایع دستی می باشد که با مصالح طبیعی ساخته و آن را با نقوشی زیبا آذین می نمودند بر آن شدیم تا با نگاه معماری و در نظر گرفتن رویکرد نشانه شناسی از دیدگاه پیرس، عنصر شاخص معماری این بناها (نرده) را که یک عنصر تزئینی شناخته شده می باشد، با نقوش صنایع دستی بومی مطابقت دهیم.

تصویر ۷: خانه روستایی در جلگه غرب کابلان، قوهن کاربرد نرده های پر تزئین در قسمت تالار (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۵).

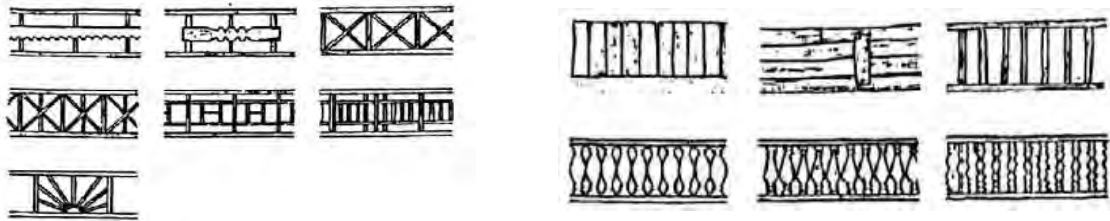
تصویر ۸: خانه روستایی در تالش کار برد نرده در هر دو قسمت بالا و پایین بنا (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

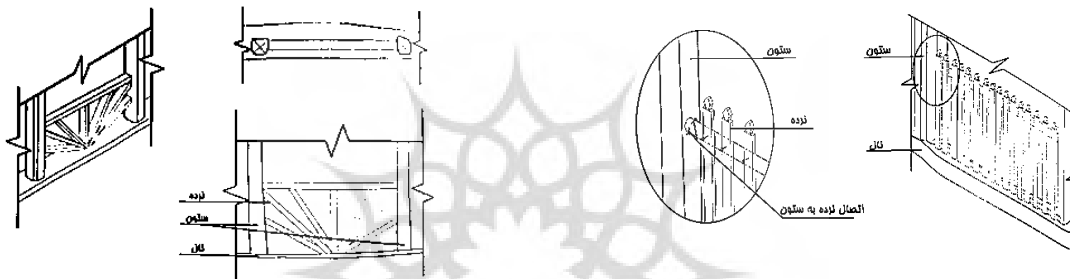
تصویر ۹: خانه روستایی در جلگه شرقی رودنه لاهیجان نرده های با تزئین ترکیبی (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

برومبرزه در کتاب خود که در مورد گیلان نگاشته بود، نرده های خانه های روستایی را این گونه بیان داشته است؛ جالب ترین عنصر تزئینی نمای خانه ها از جنس چوب است، نرده هایی که دور ایوان کشیده شده است، در مُحقرترین خانه ها از تخته هایی بر روی هم چیده شده مرکب است و در مُرقه ترین خانه ها، مجموعه هایی پیچیده است، عبارت اند از نرده های متقاطع، به صورت اشعه خورشید در حول کمانی مُدور، تراشیده شده به شکل لنگه خربا (سرچوب)، شکم دار و جزء آن، گاهی کارهای ظریف تری روی سر در ستونهای چوبی ایوان انجام می دهند (برومبرزه، ۱۳۷۰: ۱۰۲).

گونه ای از تقسیم بندی انواع نرده ها از نگاه برومبزه آورده شده است (تصویر ۸)، در (تصاویر ۹ و ۱۰) جزئیات نمونه ای از نرده ها را می توان مشاهده نمود.

تصویر ۸: انواع نرده ها از نگاه برومبزه در زمان بازدید خود از گیلان (منبع: برومبزه، ۱۳۷۰: ۱۰۲).

تصویر ۹: جزئیات اجرای نرده کرسی (منبع: طالقانی، ۱۳۸۹: ۸۵). تصویر ۱۰: جزئیات اجرای نرده در تالر (منبع: طالقانی، ۱۳۸۹: ۸۵).

چشم اندازی بر صنایع دستی استان گیلان

هنر دست بافته های هر منطقه ای، مظهر تکامل و پویایی ملاک های عینی و ملموس هنرهای بومی و اصیل است که از جهات گوناگون دارای اهمیت و ارزش والایی است (ابراهیمی ناغانی، ۱۳۹۳: ۲۰). شرایط خاص جغرافیایی گیلان، هوای مرطوب، کوههای پوشیده از جنگل و مناظر زیبا و رنگارنگ از یک سو و سوابق طولانی چند هزار ساله مردم این سرزمین در هنر و صنعت از سوی دیگر موجب گردیده است که گیلان از دوران های کهن تا امروز دارای صنایع دست ساخته های زیبا، متنوع، گوناگون و پرمحتوا باشد. کاوشهای باستان شناسی در نقاط مختلف گیلان و کشف دست ساخته های چند هزار سال قبل گیلانیان، مقام ممتاز این سرزمین را از نظر تمدن و فرهنگ روشن می سازد. حفاریات باستان شناسی در نقاط مختلف گیلان مخصوصاً منطقه چراغعلی تپه و تالش و آثارمکشوفه در این نقاط مدارک زنده و گویایی از پیشرفت صنایع دستی گیلان و آشنایی عمیق گیلانیان با رموز هنرهای دستی در دوره های ماقبل تاریخ است (اصلاح عربانی، ۱۳۷۴: ۳۰). چادر شب بافی، حصیر بافی، گلیم بافی، کج ریزی (نخ پيله ابریشم)، بافت دستکش و جوراب پشمی، قلابدوزی (رشتی دوزی)، بامبو بافی، مروارید بافی، خراطی و... از جمله رشته در صنایع دستی گیلان محسوب می شود. صنایع دستی گیلان، در بیشتر موارد در خانه ها تولید می شود و بانوان روستایی استادان آن ها هستند و درصد بسیار کمی از مردان به این کار اشتغال دارند. از این رو توسعه صنایع دستی و استقبال زنان در تولید آن، باعث افزایش خود اشتغالی زنان می گردد (قربانی ریک، ۱۳۸۶: ۴۹).

عنوان مقاله: نشانه شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه های برخی هنرهای دست بافته منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

روش تحقیق

با توجه به مقایسه تطبیقی میان نقش مایه های تزئیناتی در معماری بومی روستایی گیلان و نقوش به دست آمده از دست بافته های موجود در منطقه، روش پژوهش در این تحقیق، تفسیری-تاریخی است. در این روش، هدف اشاره به مواردی است که محقق پدیده ای را در زمان گذشته بررسی می کند. این روند به جست و جو، جمع آوری و سازماندهی مدارک، ارزیابی و تشکیل روایتی کل نگر و قابل باور از آنها نیاز دارد. در این فرایند، تفسیر داده ها کلیدی و مهم است. جدای از اینکه هدف پژوهش گردآوری مدارک، ارزیابی، یا روایت باشد، تفسیر علمی فعال است (گروت و وانگ، ۱۳۹۱: ۱۳۸). علاوه بر این مقوله ها جهت کنترل شواهد (ساخت، سازماندهی و ارزیابی)، مقوله بندی دیگری با عناوین تعیین زمینه ای، استنباطی و خاطره ای برای گونه های شواهد تاریخی پیشنهاد می کند. از قوت های تحقیق تفسیری - تاریخی تنها راهبردی است که بیانگر چگونگی شکل دادن به روایتی است که رویدادهای گذشته را تشریح می کند. راهبردهای دیگر، بویژه در مجموعه روش های کیفی، به دلیل موضع گیری نوشتاری می توانند از ساختار روایی پیشنهادی این راهبرد بهره ببرند. از نظر تدابیر، تحقیق تفسیری-تاریخی امکان ((درگیر شدن)) با متن رویداد گذشته را فراهم می آورد. این تدابیر شامل استفاده از بایگانی ها، مصاحبه ها، اسناد باستان شناسی و دیگر منابع... (گروت و وانگ، ۱۳۹۱: ۱۶۷).

جامعه آماری و روش نمونه گیری در روند تحقیق

بررسی های کتابخانه ای و اسناد مطالعه شده در زمینه پژوهش های مرتبط با تحقیق و گفتگو با برخی پژوهشگران^۲ در حیطه معماری بومی گیلان و تحقیقات پیشین صورت گرفته و آثار برجای مانده در این راستا و مطالعات آنان در تزئینات بناهای بومی این منطقه و انطباق با نقوش آثار باستانی سهم بسزایی در آشنایی با روند نمونه گیری در این مقاله داشته است. در پی این اطلاعات گردآوری شده بررسی نگارش های صورت گرفته در پژوهش های پیشین در مورد دست بافته های اصیل استان گیلان، در خصوص چادرشب ها و نقوش گلیم و جوراب های پشمی غرب گیلان و چندین پژوهش صورت گرفته که هریک به گونه ای جداگانه اشاره به نمونه های موردی هنرهای بومی گیلان داشته اند. در پی تکمیل مطالعات ارزشمند به جای مانده از این تحقیقات و رسیدن به بیان علمی این مبحث در زمینه ارتباط نقوش بکاررفته در معماری و صنایع دستی بومی گیلان؛ مقایسه تطبیقی از نمونه های تبیین شده در تحقیقات آنان همچنین الگوهای ذکر شده در آثار به جای مانده از گذشته بوده است. انتخاب نمونه های کاربردی صنایع دستی از میان ۱۸ مورد بررسی شده در کتاب "دانشنامه ی فرهنگ و تمدن گیلان، با عنوان صنایع دستی گیلان که اشاره به (حصیر، بامبو، مَروار، سفال، نمد، شال، جوراب پشمی، گلیم، شعربافی، چاپ های سنتی، رشتی دوزی، پای افزار، صندوق سازی، نقاشی پشت شیشه، میناکاری، قلیان کوئی، شانه سازی، درودگری) داشته است (تهی دست، ۱۳۸۷: ۱-۷۸).

۲-مژگان خاکپور: دکترای پژوهش هنر دانشگاه تربیت مدرس، استادیار دانشکده معماری و هنر دانشگاه گیلان. khakpour@guilan.ac.ir
و مینو خاکپور: دکترای معماری، عضو هیئت علمی موسسه آموزش عالی غیردولتی چهار دانشگاهی واحد رشت (علم و فرهنگ)
khakpour.minoo@yahoo.com

مشاهدات عینی و برداشت های میدانی از بناهای بومی روستاهای اطراف رودسر، املش، لنگرود، آستانه، سیاهکل و تالش در سطح استان، بخصوص در مناطقی که صنایع دستی امروزه نیز به روند تولید خود هر چند کم رنگ تر ولی پا برجا توسط هنرمندان گیلانی ادامه می دهند مانند قاسم آباد در شرق گیلان پرداخته شده و در این مشاهدات همراه با پرسشهای میدانی از افراد سالخورده که خاطرات و اعتقادات و مشاغل کهن خود را در این مورد بازگو نموده اند، بهره گرفته شده است، که در هر مورد می توان نشانه هایی یافت نمود که سبب زنده نگاه داشتن عقاید هنری مردمان این خطه تا به امروز بوده است.

پیشینه تحقیق

- مقاله ای با عنوان "ردپای نقش مایه های تزئیناتی معماری بومی روستایی گیلان در سرزمین آماردها" در مطالب این تحقیق آورده شده است، با بررسی کشفیات باستان شناسی پیش از اسلام در منطقه نیز ردپایی از این نقوش را در معماری امروز می توان یافت. استمرار این نقش مایه ها و بن مایه فکری که موجب تداوم به کارگیری این نقوش بوده اند، شالوده این مقاله را تشکیل می دهد. نوشتار بر پایه تحقیقات تاریخی و توصیفی و با مطالعات اسنادی و میدانی انجام پذیرفته است. در این مقاله، مقایسه ای تطبیقی بین تزئینات موجود از میان سیزده هزار شیء ثبت شده در موزه شهر رشت، برخی از اشیای در معرض نمایش در موزه ایران باستان قرار گرفته است (طاووسی و خاکپور وانصاری: ۳۷).

- مقاله ای با عنوان ((بررسی نماد و نشانه های به کار رفته در عناصر تزئینی بناهای بومی استان گیلان)) نوشته شده توسط حسین سلطانزاده و احمد رضا خلیلی، در این پژوهش در صدد پاسخ به این پرسش است که چه مفاهیمی در نشانه ها و نمادهای به کار رفته در خانه های بومی گیلان وجود دارد. روش تحقیق پژوهش تحلیلی و استنادی می باشد (سلطانزاده و خلیلی، ۱۳۹۴: ۸).

- بررسی و تحلیل نقوش چادر شب قاسم آباد گیلان، عنوان نوشتاری راجع به دست بافته بومی با نام "چادر شب" که در شرق گیلان (قاسم آباد، رودسر) بافته می شود. به قلم کلثوم عابدوست و جواد علیمحمدی اردکانی، در این تحقیق که به روش توصیفی - تحلیلی و بر اساس مطالعات کتابخانه ای و مشاهدات عینی گردآوری شده است به دسته بندی نقوش مفهوی این هنر بومی پرداخته و نتایج حاصل را با تأکید بر ارتباط دنیای پیرامون و آرزوهای بافنده و پیوند عمیق با طبیعت عنوان داشته اند (عابد دوست و علیمحمدی اردکانی، ۱۳۹۳: ۱۹).

- مقاله گنج پنهان در نقش های گلیم گیلان، در این مقاله با بررسی نقوش گلیم گیلان، به بیان این مطلب پرداخته شده است که اغلب سازندگان، استادکاران و هنرمندان این آثار، علاوه بر جنبه زیبایی و تزئینی اثر، به بیان باورها، عقاید، علائق و افکار خود در آن ها پرداخته اند. روش نگارش مقاله بر پایه میدانی و کتابخانه ای بوده و توسط پریسا شاد قزوینی در سال ۱۳۸۹ نگاشته شده که در فصلنامه گنجینه اسناد به چاپ رسیده است (شاد قزوینی، ۱۳۸۹: ۴۱).

مبانی نظری

علم نشانه‌شناسی علمی در قلمرو نشانه^۳ و معنا^۴ به بررسی انواع نشانه‌ها، عوامل حاضر در فرایند تولید و مبادله و تعبیر آن‌ها، و نیز قواعد حاکم بر نشانه‌ها می‌پردازد. نشانه، پدیده‌ای ملموس و قابل مشاهده است که به واسطه رابطه‌ای با یک پدیده غایب دارد، جانشین آن می‌شود و بر آن دلالت می‌کند و ضرورتاً باید نمود مادی داشته باشد تا بتواند به وسیله یکی از حواس انسان دریافت شود. فردینان دو سوسور^۵، زبان‌شناس سوئیسی و فیلسوف آمریکایی هم‌عصر او، چارلز سندرس پیرس، بنیان‌گذاران اصلی نشانه‌شناسی هستند (احمدی، ۱۳۸۸: ۵۷).

الگوهای ارائه شده توسط این دو نفر کماکان اعتبار بنیادی خود را حفظ کرده و مبنای تحولات بعدی نیز بوده‌اند. سوسور الگویی "دو وجهی" از نشانه ارائه می‌کند که در آن نشانه تشکیل شده است از: ۱- دال: تصور صوتی، ۲- مدلول: مفهومی که دال به آن دلالت می‌کند یا تصور مفهومی از دید سوسور نشانه زبانی یک مفهوم را به یک تصور صوتی پیوند می‌دهد و منظور از تصور صوتی، پنداشت روان شناختی شنونده از صوت است، آن گونه که از طریق حواس دریافت می‌کند. "نشانه کلیتی است ناشی از پیوند بین دال و مدلول" اما در نشانه‌شناسی پیرس، نشانه همه چیز را در بر می‌گیرد و همه ساحت‌های واقعیت و هستی انسانی جایگاه کنش نشانه‌ای می‌شود. وی الگویی "سه وجهی" از نشانه را معرفی کرد: ۱- باز نمودن: صورتی که نشانه به خود می‌گیرد و الزاماً مادی نیست؛ ۲- تفسیر: معنایی که از نشانه حاصل می‌شود؛ ۳- موضوع که نشانه را به آن ارجاع می‌دهد. پیرس تعامل بین باز نمودن، موضوع و تفسیر را "نشانه‌نگی" (کلیت فرآیند معنی‌سازی) نامیده است (احمدی، ۱۳۸۸: ۷۲). نشانه‌شناسان به دنبال کشف ساز و کار معنا از طریق نشانه‌ها هستند. معنا از طریق تولید و تفسیر نشانه‌ها بوجود می‌آید. این در حالی است که هر نشانه به خودی خود معنایی ندارد و فقط زمانی که معنایی را به آن نسبت می‌دهیم به نشانه تبدیل می‌شود. به گفته ی پیرس ((هیچ چیز نشانه نیست مگر اینکه به عنوان نشانه تفسیرش کنیم)) (چندلر، ۱۳۸۶: ۴۵). میان انواع دسته بندی از نشانه‌ها هیچ یک از نظر استحکام نظری و کارایی به اندازه تقسیم بندی پیرس ارزش و اهمیت ندارند. پیرس نشانه‌ها را سه گونه دسته بندی کرده است که یکی از آن‌ها شهرت و کارایی بیشتری دارد (سجودی، ۱۳۸۷: ۲۷).

3-(sing) 4- (Meaning)

۵- سوسور: زبان‌شناس سوئیسی فردینان دو سوسور، الگویی "دو وجهی" از نشانه ارائه می‌کند که در آن نشانه تشکیل شده است از: ۱- دال: تصور صوتی، ۲- مدلول: مفهومی که دال به آن دلالت می‌کند یا تصور مفهومی. از دید سوسور نشانه‌شناسی زبانی یک مفهوم را به یک تصور صوتی پیوند می‌دهد و منظور از تصور صوتی، پنداشت روان شناختی شنونده از صوت است، آن گونه که از طریق حواس دریافت می‌کند (احمدی، ۱۳۸۸: ۵۷).

عنوان مقاله: نشانه‌شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه‌های برخی هنرهای دست‌بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

پیرس می گوید: ((جهان از نشانه ها پر شده است البته اگر صرفاً از نشانه ها تشکیل نشده باشد)) پس هیچ گریزی از نشانه ها نیست آن هایی که نمی توانند نشانه ها و نظام نشانه ای را درک کنند تحت کنترل آن هایی قرار دارند که پس از این کاربر آمده اند. نشانه شناسی را نمی توان به نشانه شناسان واگذار کرد (چندلر، ۱۳۸۷: ۱۲۸).

انسان عنوان یک عامل تأثیرگذار و معنا ساز در محیط های انسانی موجب ایجاد فضاهایی با معنای گوناگون می شود. برای تفسیر و بازنمایی چنین فضاهایی نیاز به دانش نشانه شناسی است چرا که این اثرات و نشانه ها در آثار انسان ساخت از طریق این علم قابل تفسیر و بازخوانی خواهد بود (عقیلی، ۱۳۹۰: ۱۰). پیرس معتقد است، این نشانه ها بسته به زمان های مختلف تغییر می کند، زمانی یک نشانه شمایی است ولی در قرن های بعد به نماد تبدیل می شود و این موضوع سبب پیدا شدن نشانه های نمادی، شمایی، نمایه ای و غیره می شود (سجودی، ۱۳۸۳: ۳۸).

جدول ۱: نشانه از دیدگاه پیرس

نشانه	رابطه دال و مدلول	مثال
شمایل (Icon)	تشابه	تصویر/عکس/ماکت معماری / نقشه ها/ مدل ها
نمایه (Index)	غیر قراردادی- نسبت زمانی و مکانی بین دال و مدلول	علائم مورد توجه هواشناسان در پیشبینی جوی رابطه میان دود و آتش و انواع نشانه های طبیعی چون بو و مزه رابطه میان ضربان نبض و احتمال تب و عموم نشانه های مورد توجه پزشکان
نماد (symbol)	قراردادی	زبان بطور عام/ علامتهای رمزی مرس/ پرچم های ملی/ چراغ راهنمایی و رانندگی

منبع: (احمدی، ۱۳۸۸: ۵۷-۷۲)

یافته ها

همانگونه در در قسمت روش نمونه گیری تحقیق بیان گردید و در راستای نقوش تزئینی نردهای جان پناه در معماری بومی گیلان و مطالعات صورت گرفته در باب نقوش صنایع دستی، به مطابقت مفهومی و شکلی و ساختاری آن ها پرداخته شده است. لازم به ذکر است در مورد دست بافت های اشاره شده در پژوهش، نام گذاری هر یک بر طبق گفته های هنرمندان بومی می باشد که اکثریت آن ها برگرفته از محیط پیرامون و طبیعت آنان بوده است. جهت رسیدن به محصول نهایی هر یک از این صنایع نیاز به تخصص ابزار خاص خود را دارند، همانند دستگاه پاچال^۶ جهت بافت چادر شب، دستگاه حصیر بافی و... اما در مورد نمدها، هنرمندان این صنایع توسط دستان هنرمند خود آن را به وجود می آورند. در طی جدولی (جدول ۲)، به بررسی تعدادی از صنایع دستی مورد مطالعه می پردازیم.

۶- پاچال: دستگاه چادر شب بافی، مرکب از چهار تیر عمودی است. دو تیر جلویی کوتاه و دو تی عقبی بلندتر هستند. به این تیرها در اصطلاح محلی تیر پاچال گفته می شود (موسوی، ۱۳۸۳: ۹۸۸).

تصویر ۱۳: دستگاه باقال
www.gileboom.info, 95

تصویر ۱۱: دستگاه بافت حصیر
(منبع: نگارندگان، ۱۳۹۵).

تصویر ۱۱: دستگاه بافت حصیر
www.lahidjan.mihanblog.com, 95.

نقش مایه ها در صنایع دستی گیلان در مطابقت با عنصر تزئینی نرده

نقوش گیاهی

گیلان با توجه به موقعیت اقلیمی خود، منطقه ای سرسبز، خرم با منابع گیاهی است. زندگی استادکار هنرهای دستی همچون سایر مردم با گیاهان پیوند خورده است. وجود نقش گیاهان در آثار هنری گواه بر اعتقاد و باورهای است که این افراد نسبت به این نقش دارند. نقوش موجود در چادر شب های این منطقه: درخت زندگی، نقوش ساقه ای و شاخه های برسیم می باشد (عابد دوست و علیمحمدی اردکانی، ۱۳۹۳: ۳). تزئین نرده ها (تصویر ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷)، به صورت آج دار و یا کلتیتی از نمای درخت کاج و یا سرو می باشد، درخت سرو در ایران نمادی است از نامیرایی و جاودانگی که یکی از آرمان های بشر بوده است. این درخت هیچ گاه خشک نمی شود و جاودان است و درخت زندگی نام دارد. این نقش در اکثر دست بافت ها به طریق مختلف آورده شده است. "مطابق روایات ایرانی، زرتشت این درخت را از بهشت آورد و پیش آتشکده کاشت، کاج یا درخت سرو ویژه خورشید است" (کاظم پور، ۱۳۸۹: ۲۴).

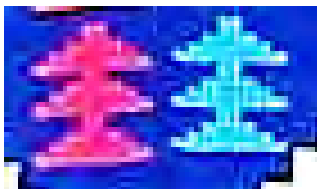
تصویر ۱۶: نرده های به صورت پیوسته و طرح کاجی (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۱۵: نرده های به صورت پیوسته و طرح کلی از نمای درخت (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۵).

تصویر ۱۴: نرده به صورت تکی و آج دار (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶).

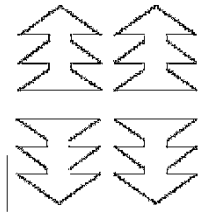
تصویر ۱۹: نقش کاج، چادر شب.
www.beytoote.com, 95

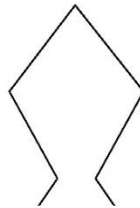
تصویر ۱۸: نقش سر، چادر شب
www.beytoote.com, 95

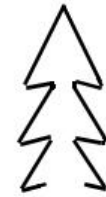
تصویر ۱۷: نقش آجدار و شبه کاجی گلبر.
www.taleshen.ir, 95

تصویر ۱۱: ترسیم نقش کاجی شکل مطابقت با نقوش نرده و چادرشب (نگارندگان/۱۳۹۶).

تصویر ۱۲: ترسیم نقش کاجی شکل مطابقت با نقوش نرده و چادرشب (نگارندگان/۱۳۹۶).

تصویر ۲۰: نقش ترسیم

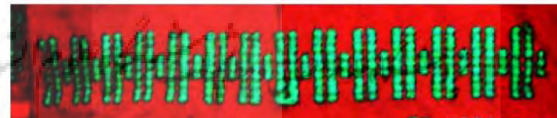
مطابقت با طرح نرده و گیلیم (نگارندگان/۱۳۹۶).

شاخهٔ انار (شاخه برسم)

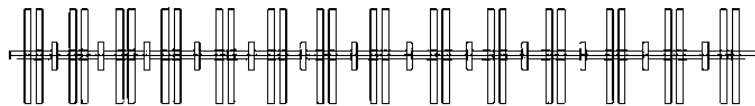
درخت انار وحشی از جمله درختانی است که در جنگل ها و کوهستان های گیلان به وفور به چشم می خورد. نقش انار بارها روی تمدن مارلیک به تصویر درآمده است. در تصاویر بافته شده روی چادر شب نقشی مشابه به نقش شاخه انار دیده می شود، (تصویر ۲۳) از آنجایی که این گیاه در اعمال مذهبی استفاده می شد، می توان گفت که برای بافندگان چادرشب نقش مقدسی به شمار می آید. بسیاری از اقوام باستانی درخت را به عنوان جایگاه خدا یا در واقع خدا می پرستیدند؛ همچنین درخت منبع باروری، نماد دانش و حیات جاودانی بوده است، اعتقاد بر اینکه در بعضی درختان و گیاهانی که برای بشر سودمند است، روحی درون درخت وجود دارد، به پیش از تاریخ بر می گردد (هال، ۱۳۸۰: ۲۸۵). با مشاهدات عینی صورت گرفته در مورد نرده های خانه های بومی روستایی در بسیاری از آن ها این نوع تزئین در قسمت پایین بنا قرار داشته که می توان عنوان نمود ساده تر از سایر نرده ها بوده است.

تصویر ۲۴: نقش تزئینی ساده به هم پیوسته نرده خانه (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۵)

تصویر ۱۳: نقش شاخه انار بر روی چادر شب (منبع: عابد دوست و علیمحمدی اردکانی، ۱۳۹۳).

تصویر ۲۵: ترسیم طرح شاخه انار در مطابقت با تزئین نرده. (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۵)

نقش مایه گل

نوعی از جان پناه های بکار برده شده در خانه های روستایی گیلان که اکثراً در قسمت غربی این استان مشاهده می شود، (تصاویر: ۲۶، ۲۷، ۲۸) دارای تزئینات پیوسته ای می باشند و فضای باز کمتری بین آن ها در نظر گرفته شده، شاید بتوان دلیل این امر را محافظت بیشتر از نظر اقلیمی و یا محرمت بیشتر دانست. با توجه به استفاده از فضای تالار در فصول گرم سال، در مطابقت با این امر، می توان به دست بافته های همین منطقه از استان نیز اشاره نمود که نقوش بکار برده در جوراب های پشمی در قسمت ساق با طرحی پیوسته شکل گرفته، می توان گفت: "نمایشی از ظرافت و زیبایی های زنان بافنده، باروری و سرسبزی طبیعت است" (بختورتاش، ۱۳۷۰: ۵۶۱). نقش گل ها با شباهت های آن ها در دست بافت ها نام گذاری می گردد، گل لاله نیز از نقوشی بکار برده در دست بافت های مختلف از جمله جوراب های پشمی است، (تصویر ۲۹) که به صورت ردیفی بافته شده با نگرشی به زرده های در این منطقه می توان به مطابقت آن با نقوش جوراب ها پرداخت.

تصویر ۱۸: نقش تزئینی زرده خانه روستایی، همانند شکوفه های درختان (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۵).

تصویر ۱۷: نقش تزئینی زرده خانه روستایی، همانند گل‌های به مهر پیوسته (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۵).

تصویر ۲۱: نقش تزئینی زرده خانه روستایی به صورت گل‌های به مهر پیوسته (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

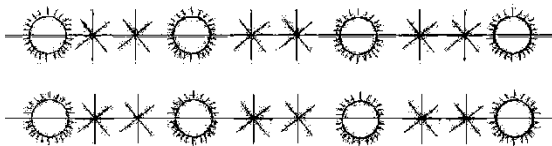
تصویر ۲۱: نقش طبیعی در جوراب پشمی تالش. www.blog.dastino.com, 95

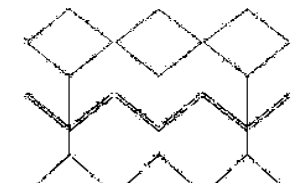
تصویر ۲۰: نقش طبیعی در جوراب پشمی تالش. www.blog.dastino.com, 95

تصویر ۱۹: نقش طبیعی (گل لاله) در جوراب پشمی تالش www.blog.dastino.com, 95

تصویر ۲۳: نقش ترسیمی گل ماهه در مطابقت با نقوش جوراب پشمی و زرده (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۳۲: نقش ترسیمی گل لاله در مطابقت با نقوش جوراب پشمی و زرده (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

نقش گل پایدارو گلیم گل

گل پایدار، (تصویر ۳۴) این نقش بر روی چادرشب بافته می شود و دلیل نام گذاری آن استقامت این گل در فصول مختلف سال می باشد که طراوات خود را حفظ می نماید، همانند طرح های دیگر این نقش را نیز به صورت هندسی اجرا می نمایند و علت آن این است که محیط پیرامون زندگی بافنده دارای خطوط مورب می باشد و همین علت طرح ها خود را به صورت هندسی اجرا می نمایند (ابراهیمی میمند و داودی و یاری، ۱۳۹۱: ۳۹).

نقش دیگری که با نام گلیم گل، (تصویر ۳۵) از نقوش گلیم های منطقه الهام گرفته شده و آن را به صورت هندسی، انتزاعی و با توجه به رنگ ها، در ایجاد این چادر شب بهره می برند. به همین منظور این چادر شب به گلیم گل شناخته شده است، به دلیل طرح ها و رنگ های خاصش ارزش هنری بیشتری دارد (جلالی، ۱۳۷۶: ۲۶). در مورد نرده های، (تصویر ۳۶) مشاهده شده در تالار بالای این خانه ها نقوشی مشابه یافت گردید که حس استقامت را القاء می نماید و به دلیل آنکه خطوط مورب در طبیعت اطراف سازندگان و بافندگان این نقوش به وفور مشاهده می شده نهایت بهره بری را از این خطوط برده اند.

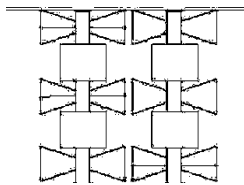
تصویر ۳: تزیین جان پناه در تالار خانه
(هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۳۵: گلیم گل بر روی چادر شب
(هنج: ابراهیمی و داودی و صفی باری، ۱۳۹۱)

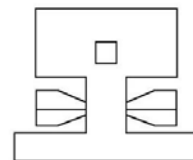
تصویر ۳۴: نقش گل پایدار در چادرشب
(هنج: ابراهیمی و داودی و صفی باری، ۱۳۹۱).

تصویر ۳۹: نقش ترسیمی نرده.
(هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

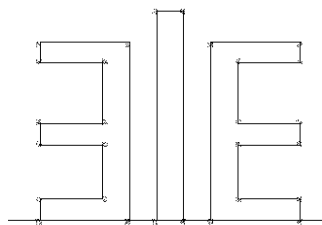
تصویر ۳۸: نقش ترسیمی گل پایدار چادر شب.
(هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۳۷: نقش ترسیمی گل پایدار چادرشب
(هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

نقش در تیره گل

نقشی شبیه E که به صورت قرینه و پشت به همدیگر قرار دارند. این نقش را در سنگ کفش قدیمی در منطقه کلوز رستم آباد گیلان کشف گردیده بود و نمونه ای دیگر از این نقش در لبه دامن زنی دیده شده که از باقی مانده قطعات شکسته سفالهای تپه مارلیک باقی مانده است. امروزه در چادر شب های قاسم آباد نیز این نقش بافته می شود، قاسم آبادی ها به این نقش ((دربره گل)) و یا ((بالان بوته)) می گویند، که یکی از ساده ترین نقوش بکار رفته در چادر شب ها می باشد با الهام گرفتن از بوته های بزرگ که در اطراف درختچه های موجود در محیط زندگی خود بهره برده اند. این نقش مایه عمدتاً به همراه نقش مایه خشت بوته به کار می رود. عمدتاً این نقش را بر روی زمینه های تیره نشان می دادند (عابد دوست و علیمحمدی اردکانی، ۱۳۹۳: ۱۶).

تصویر ۴۱: ترسیم نقش دربره گل (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

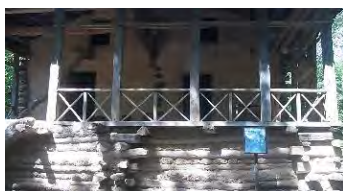
تصویر ۴۲: تزئین جان پناه خانه روستای شوق کلان (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۴۰: نقش دربره گل در چادر شب قاسم آباد (هنج: عابدوست و علیمحمدی اردکانی، ۱۳۹۳).

نقوش حیوانی (جانوری، آبی)

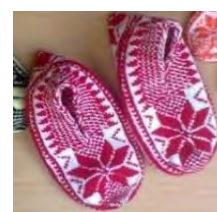
طرح پروانه ای: این طرح را می توان در نقوش کار شده در صندوق سازی، نقوش روی جوراب پشمی، (تصویر ۴۳) نقوش گلیم، چادر شبها^۷ (تصویر ۴۴)، نم و... مشاهده نمود. طرحی ضربدری (تصویر ۴۵)، شکل که بال پروانه ها و پرواز را تداعی می کند در تزئین جان پناه ها مشاهده می گردد. این نقش نیز از کارهای ساده تر نسبت به برخی از تزئینات بکار برده شده در جان پناه ها می باشد، پروانه نشانه شادی بسیار و مظهر زیبایی مفرط شناخته می شود. یک پروانه نمادی برای روح و زن، دو پروانه نماد زنا شویی خوشبخت است (هال، ۱۳۸۰: ۳۹). شاید زنان بافنده نقشی از پروانه را به عنوان نمادی از شادی ها و زیبایی های زندگی بر روی بافته های خود نقش می بسته اند و نمادی از روح زنانگی خود می دانسته اند (شایسته فر وحجازی، ۱۳۹۱: ۴۰).

تصویر ۴۵: نقش پروانه ای (ضربدری) در جان پناه خانه روستای هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

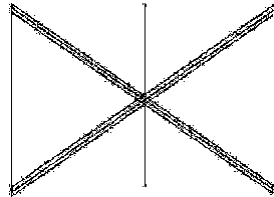

تصویر ۴۴: نقش پروانه ها بر روی چادر شب (هنج: ابراهیمی و داودی و صفی باری، ۱۳۹۱).

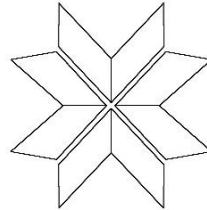

تصویر ۴۳: نقش پروانه ای در روی جوراب پشمی. www.blog.dastino.com/96.

۷- به گفته یکی از اهالی و بافندگان در قاسم آباد رودسر، این نقش اولین نقش ماهی ای می باشد که بعد از انقلاب وارد طرح های چادر شب شده است (www.isna.ir,96).

تصویر ۴۷: ترسیم ترتین نرده با فرم (خزیدی) پروانه (هیج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

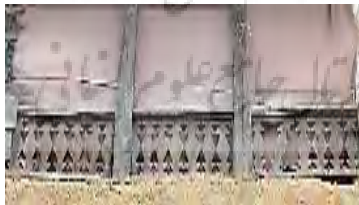

تصویر ۴: ترسیم نقش پروانه مشابهت طرح جوراب پشمی و چادر شب (هیج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

ماهی: نرده های چوبی معمولاً با طرح های مشبک و هندسی شکل می گیرند؛ گاهاً دیده شده که این نرده ها شکل ماهی به خود گرفته اند، (تصویر ۴۸ و ۴۹). ماهی یکی از نقوشی است که در آثار باستانی این منطقه نیز وجود داشته است. در مورد معنای این نقش نزد گیلان باستان آمده است: مادینگی، تولید مثل، غذای مقدس، فراوانی، دریا، دانش، عقل و مغز، همگی جز باورهای قومی و افسانه ای مفهوم ماهی در اذهان توده ای انسانی تاریخ از جمله مردمان دریا کناران (منطقه بحر خزر) بوده است (سلطانزاده و خلیلی، ۱۳۹۴: ۳). ولی از همه این معانی، به نظر می رسد که مفهوم دریا و غذای مقدس به فرهنگ گیلان زمین بیشتر نزدیک باشد. این مسأله نیز گواهی است بر این ادعا که، طبیعت در تزئینات بنا نیز نقش داشته است (برومبرژه، ۱۳۷۰: ۱۰۳). برخی نقوش مشاهده شده شماییلی از اسکلت ماهی را تداعی می کنند (تصویر ۵۰)، در صنایع دستی بافته شده می توان نقوشی را مشاهده نمود که از نظر ظاهری تا حد زیادی شبیه این فرم و تزئین نرده ها با مفهوم ماهی می باشند (تصویر ۵۱ و ۵۳).

تصویر ۵۰: نرده جلوی در خانه روستایی در شرق گیلان. به صورت اسکلت ماهی (هیج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۴۹: ترتین نرده با مشابهت فرم ماهی (هیج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

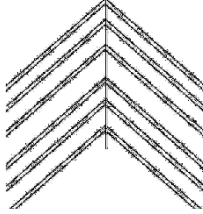
تصویر ۴۸: ترتین نرده با مشابهت فرم ماهی. (هیج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

عنوان مقاله: نشانه شناسی نقوش کهن معاصر ۵۱: همابقت فرم ماهی های با نرده و نقوش چادر شب. برخی هنرهای دست بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

تصویر ۵۲: نقش جوراب پشمی به صورت اسکلت هاهمی.

www.blogdestiny.com 95

تصویر ۵۳: فرم تزئینی نرده هشابت با نقش جوراب پشمی/ هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶.

تصویر ۵۴: نقش شبه هاهمی در کار هر در چادر شب

www.beytoote.com 95

تصویر ۵۵: فرم تزئینی نرده ، هشابت با نقوش دست بافته ها و فرم هاهمی (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۵۶: فرم تزئینی نرده شبه هاهمی، هشابت با نقش چادر شب (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

نقوش سماوی

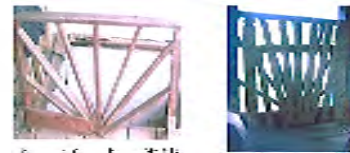
خورشید: نقش خورشید در آثار هنری دارای اهمیت فراوانی می باشد. « در بیشتر سنت ها خورشید پدر و ماه مادر عالم است. خورشید هم نماد زندگی و هم مرگ و هم تجدید حیات پس از مرگ است» (کوپر، ۱۳۸۶: ۱۳۲). همان گونه که پیش تر ذکر گردید به گفته برومبزره جالب ترین عنصر خانه ها را نرده های آن دانسته و نقش خورشیدی را یکی از تزئینات خانه های اربابی ذکر نمود که به صورت شعاعی اجرا می گردید. در چادر شب این نقش به صورت هندسی و با اضلاع تیز هشت پر بافته شده است. طرح خورشید در گذر زمان به صورتهای مختلف، در نقوش تزئینی به کار رفته است، متأثر از محیط طبیعی می باشد. با توجه به احتمال مهرپرستی مردمان این منطقه در دوره پیش از اسلام که به آن اشاره شده و نیز اهمیت نور خورشید در زندگی کنونی مردم، تکرار این نقش مایه منطقی می نماید. (طاووسی و خاکپور و انصاری، ۱۳۹۰: ۴۹). بر روی نمدهای موجود در این منطقه نقوشی بسیار زیبا توسط هنرمندان بومی نقش بسته که در آن ها نیز می توان نشانه هایی از اشکال طبیعی را مشاهده نمود؛ مانند نقش خورشید و یا در حصیرهای بافته شده و همچنین نقوش صندوقچه های چوبی قدیمی، نیز می توان این مشابهت ها را بیان نمود.

تصویر ۵۹: تزئین شعاعی نرده در خانه روستایی رودبند لاهیجان (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۵).

تصویر ۵۸: تزئین شعاعی نرده. (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۵).

تصویر ۵۷: تزئین شعاعی نرده در روستای زنده . (هنج: طاووسی و سایرین، ۱۳۹۰: ۴۱).

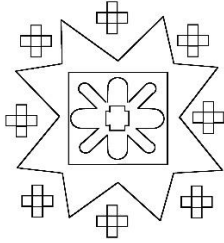
تصویر ۶۲: نقش خورشیدی چادر شب. (هنج: ابراهیمی و داودی و صفی پاری، ۱۳۹۱)

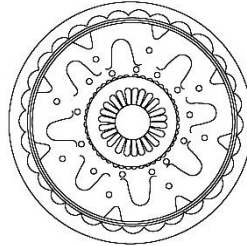
تصویر ۱۱: نقش خورشیدی نمد (www.gilnegah.ir, 95).

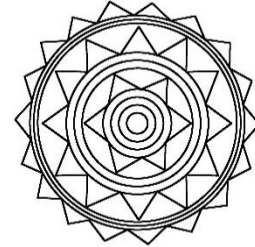
تصویر ۱۰: نقش خورشیدی حصیر (www.gilnegah.ir, 95).

تصویر ۱۵: نقش ترسیم شده از طرح چادرشب (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۱۴: نقش ترسیم شده از طرح نمد (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۱۳: نقش ترسیم شده از طرح حصیر (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

نقوش ستاره ای: یکی از نقوش ساده چادر شب را می توان به نقش ستاره ای شکل، نسبت داد که به صورت بعلاوه یا مربع کوچک یکدست در کل چادر شب و یا ترکیبی همراه نقوش ماه دیده می شود. علاوه بر آن می توان این نقش را به اسواستیکا نسبت داد، حال در مورد این نقش می گوید: « اسواستیکا به عقیده برخی دانشمندان در اصل نماینده خورشید است و دارای بعضی مفاهیم خورشیدی مانند روشنایی، حاصلیزی و به ویژه خوشبختی است » (هال، ۱۳۸۰: ۲۲۸). در نمونه ای از زرده های مشاهده شده در قسمت شرق گیلان روستای قاسم آباد که محل بافت چادرشب ها می باشد، دارای مشابهت با این نقش است که به صورت بعلاوه نیز دیده می شود.

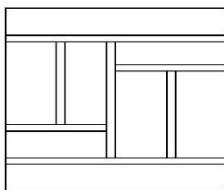
تصویر ۱۸: تزیین زرده خانه روستایی در قاسم آباد رودسر، هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶.

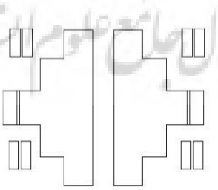
تصویر ۱۷: مشابهت دادن به ماه و ستاره در چادر شب (هنج: ابراهیمی و داودی و صفی پاری، ۱۳۹۱).

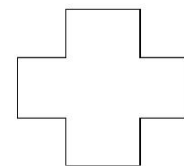
تصویر ۱۱: نقش بعلاوه (اسواستیکا)، (ستاره) در چادر شب (هنج: عابدوست و علی محمدی اردکانی، ۱۳۹۳).

تصویر ۱۱: نقش ترسیم شده زرده در مشابهت با نقوش دست بافته ها (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۱۰: نقش ترسیم شده طرح ماه و ستاره شکل چادرشب (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۱۹: نقش ترسیم شده طرح ستاره ای شکل چادرشب (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

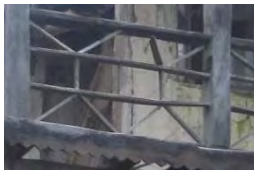
نقوش انسانی

انسان همانند دیگر پدیده های طبیعت، از دوره پارینه سنگی مورد توجه بشر بوده است. در آن دروان، نقش انسان به صورت ساده در دیوار غارها ترسیم شده است؛ بعدها این نقش در سفال نمایان شد. در ایران باستان نقش انسان از

عنوان مقاله: نشانه شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه های برخی هنرهای دست بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

اهمیت ویژه ای برخوردار بوده است. وجود تصاویر انسانی روی آثار مکشوفه از گیلان مؤید توجه هنرمندان گیلانی به نقوش انسانی است (عابد دوست و علیمحمدی اردکانی، ۱۳۹۳: ۱۲).

نقش زن: در آثار باستانی معمولاً به صورت تجریدی به تصویر در می آورند؛ زن در ایران باستان به شکل لوزی نشان داده می شد زیرا این نقش نماد مادینگی بود. در چادر شب های قاسم آباد ما شاهد نقش زن به صورت تجریدی می باشیم. این نقش از یک لوزی و مستطیلی که در مرکز آن قرار دارد تشکیل شده است، (تصویر ۷۳). نمونه ای از نرده بکار رفته در روستای تمیجان- شرق گیلان- به موردی مشابه بر می خوریم، (تصویر ۷۴) (عابد دوست و علیمحمدی اردکانی، ۱۳۹۳: ۱۳). این نگاره در بافته های مختلف مردم گیلان به کرات مشاهده شده است (ابراهیمی میمند و داودی و یاری، ۱۳۹۱: ۳۹). در گلیم های گیلان نقش انسانی، شامل نقش یک تا چهار دختر مو بلند ایستاده است که در حالت دست به کمر، با دامن بلند نقش شده اند، مانند نقش ترسیم شده (تصویر ۷۵) (شاد قزوینی، ۱۳۸۹: ۴۹).

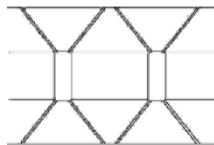
تصویر ۷۴: تزیین نرده در روستای تمیجان رودسر (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

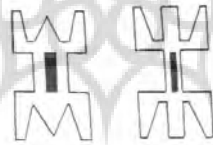
تصویر ۷۳: نقش زن بافته شده در چادر شب. (هنج: عابد دوست و علیمحمدی اردکانی، ۱۳۹۳).

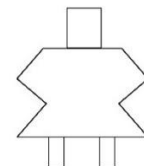
تصویر ۷۵: نقش دختر بر روی گلیم گیلان (هنج: شاد قزوینی، ۱۳۸۹: ۵۰).

تصویر ۷۷: ترسیم نقش انسانی نرده و شباهت با نقوش زن در دست بافته ها. (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۷۱: ترسیم نقش زن در چادر شب (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۷۵: نقش ترسیم شده زن در گلیم (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

نقوش اشیاء پیرامون

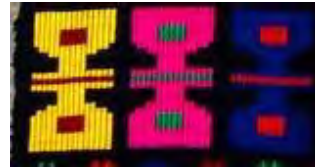
با مشاهدات عینی صورت گرفته از میان نقوش بکار رفته در دست بافته های بومی گیلان می توان به طرح هایی اشاره نمود که با توجه به اشیاء پیرامون و در عین حال وابسته به طبیعت هنرمند گیلانی نقش بسته و یا ساخته شده اند. **نقش گلدانی:** نقشی مشابه طرح گلدان مانند بافته شده در چادر شب ها که از قدیم نیز باقی مانده اند و در اسناد تصویری کهن نیز مشاهده شده اند.

تصویر ۸۰: تزیین نرده در ایوان خانه روستایی شرق گیلان. (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶)

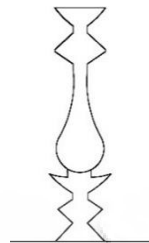

تصویر ۷۹: تزیین نرده در ایوان خانه روستایی. (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶)

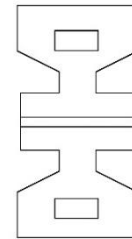

تصویر ۷۸: نقش گلدانی چادر شب. www.beytoote.com,95

تصویر ۸۲: ترسیم تزیینات نرده های چوبی در شباهت با طرح گلدانی دست بافته ها (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶)

تصویر ۸۱: ترسیم نقش چادرشب و شباهت با تزیینات نرده های چوبی (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶)

شانه

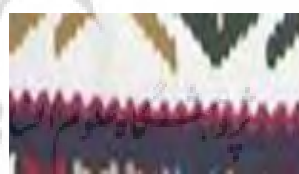
شانه های چوبی یکی از قدیمی ترین دست ساخت های مردم گیلان بوده، این شانه ها با چوب های مرغوب و مقاوم ساخته می شده و به شکل یک طرفه و دوطرفه دندانه ای بوده است. این فرم دانه ای با تزیینات ساده جان پناه برخی خانه های بومی روستایی قابل انطباق می باشد. نقش شانه ای، از دیگر طرح های متداول است که به صورت نوارهای مورب دندانه دار، متن گلیم را در برگرفته است و به علت شباهت آن به شانه به این نام نامیده می شود (شاد قزوینی، ۱۳۸۹: ۴۹).

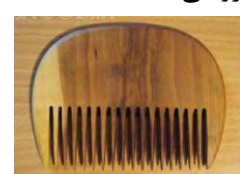
تصویر ۸۶: تزیین نرده خانه روستایی لاهیجان. (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

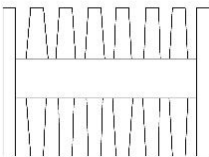
تصویر ۸۵: نقش شانه ای/دندانه ای بر روی چادر شب. www.gilnegah.ir,95

تصویر ۸۴: طرح شانه ای در حاشیه گلیم www.tebeyanesfahan.tebyan.net,95

تصویر ۸۳: شانه چوبی یک طرفه. www.ichoob.ir,95

تصویر ۸۷: ترسیم نقش شانه چوبی دو طرفه در شباهت با طرح دست بافت چادرشب (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۸۸: ترسیم نقش حاشیه گلیم دندانه ای فرم شباهت با شانه. (هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۸۷: ترسیم نقش شانه چوبی یک طرفه/ هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

عنوان مقاله: نشانه شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه های برخی هنرهای دست بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

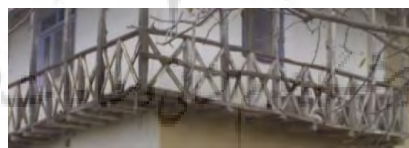
نقوش هندسی

نقوش هندسی کنگره دار: نگرش انتزاعی به مفاهیم محیطی حاصل از محدودیت های فنی ساخت، نقوش هندسی الهام گرفته از اشیاء، بیان گرایش های تجریدی در رابطه انسان و محیط و برداشت های ذات نگری در پیرایش فرم های پیچیده به صورت های هندسی و قابل تکرار در تمام زمینه های هنر دستی تقسیمات هندسی مربع و لوزی و تقاطع آنها که هم اکنون نیز زینت بخش عناصر معماری مسکونی روستایی است. در دوره پیش از تاریخ بر روی زیورآلات زنان به وفور استفاده می شده است (طاووسی و خاکپور و انصاری، ۱۳۹۰: ۴۶).

لوزی: لوزی در فرم های ساده و ادغام شده از دیگر نقش مایه هایی است که در گیلان طی ادوار مختلف به کار می رفته است. در معماری روستاها نیز لوزی به اشکال ساده و ترکیبی کاربرد تزئینی فراوان دارد. طرح پتویی، (تصویر ۹۵) یکی دیگر از ساده ترین طرح ها و کاربردهای چادر شب چهارخانه استفاده از آن به صورت روتختی است که به آن چادر شب پتویی می گویند (جلای، ۱۳۷۶: ۲۹). که به صورت لوزی های پیوسته در کنار هم قابل رویت اند. استفاده از طرح های مثلث مکرر و جناغی متوالی نیز از نقوش متداول تزئینی بوده است، هم در دوران باستان بر روی آثار مکشوفه مشاهده گردیده و نیز در تزئینات بناهای بومی گیلان در طرح های گلیم بافته شده، (تصویر ۹۶) نقشی متشکل از چهار لوزی کوچک در کنار یکدیگر لوزی بزرگتری به وجود می آورند که همانند خوشه انگور می باشد. نقش انگور دارای بافت ظریف از لوزی هایی است که در کنار یکدیگر با رنگ های محدودی قرار گرفته اند. برخی به خاطر توازن لوزی ها در کنار یکدیگر و شباهت آن به ترازو، آن را نقش ترازویی می گویند (شاد قزوینی، ۱۳۸۹: ۴۹).

تصویر ۹۱: جان پناه لوزی شکل.
(هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۹۱: نرده لوزی شکل خانه روستایی.
(www.ranekouh.blogfa.com, 95).

تصویر ۹۰: نرده خانه روستایی در استانه.
(هنج: طاووسی و سایرین، ۱۳۹۰: ۴۱).

تصویر ۹۱: طرح کلبر.
(www.tebeyanesfahan.tebyan.net, 95).

تصویر ۹۲: نقش پتویی چادر شب
(هنج: ابراهیمی و داودی و صفی یاری، ۱۳۹۱).

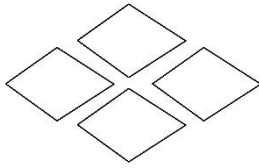

تصویر ۹۲: نقش لوزی، حصیر / هنج:
(نگارندگان، ۱۳۹۶).

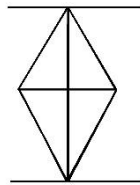

تصویر ۹۳: نقش لوزی، صندوقچه
(هنج: نگارندگان، ۱۳۹۶).

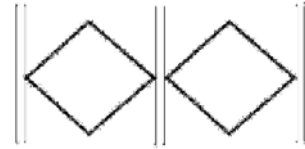
عنوان مقاله: نشانه شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه های برخی هنرهای دست بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

تصویر ۹۹: ترسیم نقش لوزی، طرح چادر شب و هشابت با طرح گلبر و تزیینات نرده خانه روسایلی (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۹۸: ترسیم نقش لوزی نرده در هشابت با دست بافته ها/ منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶).

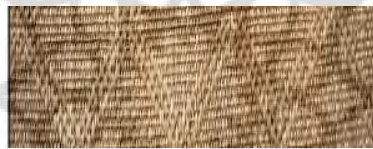
تصویر ۹۷: ترسیم نقش لوزی، صندوقچه (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶).

طرح زیگزاگ

از جمله طرح هایی است که نمونه هایی از آن در اشیای دوران پیش از تاریخ و هم در تزیینات معماری روستایی مورد استفاده قرار می گرفته است نقش زیگزاگی شکل بوده است. خطوط شکسته ای که همچون کوه هایی در امتداد هم نقش بسته اند (طاووسی و خاکپور و انصاری، ۱۳۹۰: ۵۲). در نقوش صنایع دستی نیز قابل مشاهده می باشند، (تصویر: ۱۰۰، ۱۰۱ و ۱۰۲). همچنین این طرح به عنوان تزیین در نرده خانه روستایی در روستای تمیجان رودسر واقع در شرق گیلان مشاهده شده است، (تصویر ۱۰۴).

تصویر ۱۰۲: طرح زیگزاگی، بند. www.tebeyanesfahan.tebyan.net,95

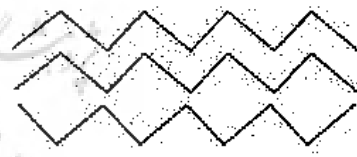
تصویر ۱۰۱: نقش حصیر/ منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۱۰۰: نقش چادر شب. www.beytoote.com,95

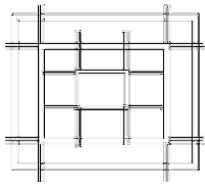

تصویر ۱۰۴: تزیین نرده خانه روستایی در تمیجان رودسر. (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶).

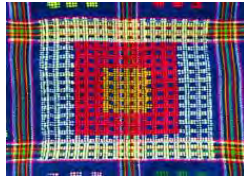

تصویر ۱۰۳: ترسیم نقش زیگزاگی (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶).

نقش مربع: از نقوش هندسی است که بر پایه پایداری و صلابت می باشد. این نقش با تکرار مربع ها در داخل هم با اتصالات چوبی در نرده جان پناه بناهای روستایی بومی مشاهده شده که به عنوان عنصری تزیینی قابل ذکر است، (تصویر ۱۰۵) در مطابقت با نقوش صنایع بومی در چادر شب های بافته شده می توان این نقش را رویت نمود که با رنگهای متنوع در هم تنیده شده اند (تصویر ۱۰۶) (طاووسی و خاکپور و انصاری، ۱۳۹۰: ۵۲).

تصویر ۷: ترسیم نقش مربع (هنج: نگارنگان، ۱۳۹۶).

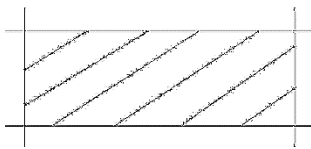

تصویر ۸: نقش مربع، چادر شب. www.beytoote.com, 95

تصویر ۵: تزئین نرده خانه روستایی (هنج: نگارنگان، ۱۳۹۵).

نقش مورب: خطوط مورب در واقع نقش هندسی آنچه از طبیعت در ذهن هنرمند گیلانی نقش بسته می باشد اینگونه تزئین نرده چوبی ایوان بناهای بومی روستایی کاربرد داشته اند و در دست بافته ها، حاشیه چادرشب و گلیم را می توان نام برد که از این خطوط استفاده گردیده، اشاره به کج باران ها و خطوط شکسته کوه ها و شاخه و برگ درختان که از مواردی است که با مشاهده این نقوش می توان بیان نمود.

تصویر ۱۱: ترسیم نقش مورب در انطاق یا طرح نرده و چادرشب (هنج: نگارنگان، ۱۳۹۶).

تصویر ۹: نقش چادرشب. www.beytoote.com, 95

تصویر ۱۰: تزئین مورب خانه روستایی قاسم آباد رودسر (هنج: نگارنگان، ۱۳۹۶).

تحلیل داده ها

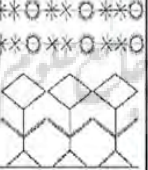
دریافتیم نشانه ها هر آنچه که برای انسان معنادار بوده و آنها را در اطراف خود می بینند، می توان به عنوان نشانه مطرح نمود. مطالعات به عمل آمده با توجه به دیدگاه پیرس بیان داشت که تنها در پرتو نشانه است که می توان اندیشید و آنچه امری بدیهی می نماید اینکه معنا به واسطه ما و برداشت هایمان به این امور افزوده می گردند. در این تحقیق بیان این مطلب را که چگونه از رهگذر نشانه ها ارتباط برقرار می کنیم و دست به کنش خواهیم زد بیان گردید و به مطابقت دو خصیصه بارز گیلان پرداخته شد. شناخت هنرهای بومی گیلان که دست بافته ها ی اصیل منطقه بوده و بیشترین تأثیر را در نقوش بکار برده از طبیعت اطراف خود داشته اند. در قبال آنها در معماری بناهای بومی به واسطه اینکه پیشه مردمان این خطه با محیط خود عجین بوده و نشانه های معنا داری را در کاربرد نقوش مشترک بین صنایع دستی و تزئینات بناها یافت گردید که به صورت نمونه در نظر گرفتن عنصر نرده که از کاربردی ترین عناصر تزئینی بناها بودند ما را در رسیدن به این اشتراکات بر اساس علم نشانه شناسی در معماری یاری رسانید. نشانه هایی که سبب دسته بندی نقوش در حیطه های (گیاهی، حیوانی، سماوی، انسانی، اشیاء پیرامون و نقوش هندسی) گردید. نشانه هایی از قبیل اشتراکات عقاید و باورهای مردمان بومی نقش های تکرار شونده و پی در پی، با تضاد در رنگ و فرم، بیانی از شب و روز، مرگ و زندگی، آمدن و رفتن دارند، یا نشانه ای از عشق، تولد، زایش و شکوفایی. نقش مثلث ها و لوزی های تکرار

عنوان مقاله: نشانه شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه های برخی هنرهای دست بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

شونده ی مثبت و منفی، مناظر کوهستانی روستاها و مناطق را تداعی می کند که در هر دو شاخص بررسی شده مشاهده گردید.

پس از دست یافتن به اسناد و شواهد نشانه ها در موارد بررسی شده و همانگونه که دسته بندی پیرس را برمبنای سه اصل (شمایی، نمادین و نمایه ای) بیان داشتیم؛ نشانه شناسی با تمام چیزهایی سرو کار دارد که می توانند به جای چیزهای دیگر بر معنایی دلالت کنند، آن چیز دیگر لازم نیست که در لحظه دلالت وجود داشته باشد و در بیشتر مواقع در مکان و زمان خاص دلالت حاضر نیست. اینکه چیزی می تواند به جای چیز دیگری بر معنایی دلالت کند. نشانه های یافت شده و اشتراکات آنها در این تحقیق ما را یاری رسانند تا بر اساس دیدگاه پیرس، دسته بندی صورت گرفته را طی جدولی (جدول ۳) به شرح ذیل ارائه نمایم.

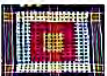

جدول ۳-دسته بندی نقوش بر اساس دیدگاه پیرس

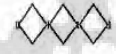

ردیف	نقوش نرده ها پناه های بومی روستای گیلان	نقوش دست بافته های بومی روستایی گیلان	تصویر برداشت شده از مشابهت دو نقش	شمایلی	نماد	نمایه
۱	 نرده خانه روستایی تزیین شده به صورت پیوسته با شمایی از درخت کاج	 نقش مایه درخت کاج بافته شده بر روی چادر شب	 ترسیم نقش با شمایی دریاقت شده از نقوش مرتبط	درخت (کاج) سرو	جادوکنی، تانبرایی، برکت	سرسیزی - تنگی (به واسطه اکسپنژ تولید شده) - خنکی (به واسطه سایه اندازی) - گرمی، هیزم چوب جهت مصارف مختلف (تنه درختان)
۲	 نرده های ساده تکی پیوستگی آنها همانند ساقه درخت انار که همراه خارهای خود در یک امتداد قرار گرفته اند.	 نقش چادرش ساقه انار همراه با برگ ها و خارها	ترسیم نقش با شمایی از ساقه و خارها و برگهای تشکیل دهنده درخت.	ساقه درخت (انار)	زایش، دانش، تقدیم، حیات جاودانی	دارویی، خوارکی، نقش تنگی، سرسیزی
۳	 نرده بهم پیوسته شمایی از گلپای اویز	 نقش گل های اویز و به هم پیوسته بر روی چوراب پشمی.	 ترسیم نقش مایه گل ها با مطابقت دو نقوش نرده ها و چوراب ها	گل (نقش مایه برگ دار) گل لاله	طبیعت، زندگی گل لاله نمادی از رشادت	شادابی سرسیزی طراوت لگال لاله اله نمایه ای از سرخی، خون، مهریابی

ردیف	نقوش ترده‌ها بناهای بومی روستای گیلان	نقوش دست‌بافته‌های بومی روستای گیلان	تصویر برداشت شده از مشابهت دو نقش	شماایل	نماد	نمایه
۴		نقوش چادر شب به نام گل پایدار. www.beytoote.com	ترسیم نقوش بهم پیوسته با برداشت از گل چادر شب. (منبع: نگارندگان)	گل (پایدار)	استقامت و نامیرایی-چهار فصل	شادابی - همیشگی-ریشه دار بودن
۵		نقش مایه دَر بزرگ (در چادر شب قاسم آباد رودسر... www.beytoote.com	ترسیم نقش مایه، همانند درختی که در وسط دو بوته بزرگ قرار گرفته است. (منبع: نگارندگان)	نقش درِتره گل شمشاد (بوته گیاهی)	سرزندگی جوانی - محرمیت	زینتی -سبزیگی رنگ -حفاظت
۶		نقش چادر شب (راست) نقش جوراب پشمی (چپ) (منبع: نگارندگان).	ترسیم نقش مایه، شیردردی برداشتی از باهای پروانه. (منبع: نگارندگان).	پروانه	روح زنانگی (یک پروانه) زاناشویی خوشبخت (دو پروانه)	طراوت -زیبایی مفرط -شادی فراوان

ردیف	نقوش ترده‌ها بناهای بومی روستای گیلان	نقوش دست‌بافته‌های بومی روستای گیلان	تصویر برداشت شده از مشابهت دو نقش	شماایل	نماد	نمایه
۷		نقش چادرشب به فرم بدن ماهی و نقش جوراب پشمی به فرم اسکلت ماهی.	ترسیم برداشت نقش ماهی و اسکلت ماهی آن.	ماهی	مادینگی -تولید مثل، -خدای مقدس -طراوی -دانش و عقل -آیین مهر (میرایی)	خوراک دریایی -تقویت حافظه - ویتامین دهی - جنبش و تحرک و پویایی -آب و دریا - تازگی -زلزله -شادابی
۸		تمغ، -حصیر، -چادر شب	ترسیم دایره ای نمادی از خورشید ترسیم نمادی قدیمی از چرخ خورشید.	خورشید	آیین مهر پرستی (خورشید، پدر) -زندگی و مرگ -خلوع و غروب - تجدید حیات - حاصلخیزی -خوشبختی	نور -روشنی -گرما -حرارت رنگ
۹		نقش چادر شب، -نقش کلبه	ترسیم برداشت نقش مایه زن	انسان (زن)	مادینگی -لطافت	بقای نسل -شادابی

عنوان مقاله: نشانه‌شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه های برخی هنرهای دست بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

ردیف	نقوش توده ها پناههای بومی روستایی گیلان	نقوش دست بافته های بومی روستایی گیلان	تصویر برداشت شده از مشابهت دو نقش	شعایل	نماد	نماینه
۱۰	 توده به شکل ساده و هندسه ای	 نقش شطرنجی بر روی چادر شب	 ترسیم نقش هندسه دار و مشابهت با نقوش توده و شطرنج	شطرنجی	آراستن - نظم	اندازه - تقویت - مورس - تریسه - بار - بلندی
۱۱	 توده پیوسته تزیین شده به فرم گلدانی	 نقش بافته شده بر روی چادر شب	 ترسیم نقش برداشت شده از مطابقت توده و چادر شب	گلدان	حفاظت - حریمیت	مراپ گل بودن - پدیدایی
۱۲	 توده اشکال هندسی مربع های داخل هم	 نقش چادر شب	 ترسیم فرم هندسی برداشت شده از توده و چادر شب	مربع	زمین	استقامت
۱۳	 توده به با چوب های مورب	 نقش خنجره چادر شب که به صورت مورب بافته شده	 ترسیم شکل مورب برداشت شده از توده و چادر شب	خط مورب	سیال - حرکت - ریتم	برگ درختان - ووش - باد - کج باران

ردیف	نقوش توده ها پناههای بومی روستایی گیلان	نقوش دست بافته های بومی روستایی گیلان	تصویر برداشت شده از مشابهت دو نقش	شعایل	نماد	نماینه
۱۴	 چانه ریانه لوزی شکل داخلی خنجره روستایی	 خنجره	 ترسیم هندسی اشکال برداشت شده از توده ها و صنایع دستی نام برده	لوزی - ششگونی از گوشه های انگور کتار هم قرار گرفته	زمین استراری - خنجره لنگور	حس اطمینان خاطر - محکم بودن - خنجره - شبنم
۱۵	 توده خانه روستایی تیمچان رودسر	 چادر شب	 ترسیم شکل زیگزاگی از توده و صنایع دستی برداشت شده	زیگزاگی	کوه - استخرار روز و شب - تکرار	استداف ادامه دادن

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶.

نتیجه گیری

با توجه به اینکه نشانه شناسی علمی است که امروزه در عرصه های مختلف پژوهشی به خصوص در زمینه معماری مورد توجه قرار گرفته است، حضور این علم باعث شکل گیری و نمود فلسفی بسیاری از باورها و معنایی که مخاطب به اثر بخشیده در هنرهای مختلف گردیده است. از نشانه ها و اشتراکات قابل ذکر در طی روند پژوهش نقوش طبیعی بوده

عنوان مقاله: نشانه شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه های برخی هنرهای دست بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

که در هر دو مقوله مورد بررسی در زمینه هنرهای بومی و معماری بومی گیلان، نشانه‌های بارزی رویت شده است؛ نظیر درختان و گیاهان و کوه‌ها و طبیعت اطراف آنان، با توجه به سه اصل یاد شده پیرس که ساختار مقاله را تشکیل می‌دهد به تقسیم بندی دست یافتیم که اکثر قریب به اتفاق این نقش‌ها، قرینه و آینه وار است و از تکرار و در جوار هم بودن و هویت و ارزش‌های جمعی، از نظر هنرمند بومی خبر می‌دهد. این نوع ترکیب بندی، بیشترین نقوش، مرتبط به طرح‌های گیاهی می‌باشد که به صورتهای هندسی در هنرهای بومی و تزئینی مشاهده می‌گردد. از این میان، در اصل "شمایل" نقوش دست یافته با عناوین اختصاص داده شده مطابقت داشته و اشاره به عناصر طبیعی می‌نماید. در "نمادهای" ذکر گردیده می‌توان به جاودانگی و حیات و حاصل خیزی و برکت که در ذهن هنرمند نمادی از رحمت الهی می‌باشد یاد نمود. "نمایه‌های" بیان شده، حالات و احساسات روحی و ذهنی هنرمند بومی گیلان را در خود جای می‌دهد و نشانه‌ای از روح هم بستگی و عاطفی مردم گیلان دارد که در سلیقه و خلاقیت بافنده دخیل شده است و نشان از ریشه در فرهنگ، باور، علایق و انگیزه‌های درونی وی داشته است. انجام تحقیقات حاضر مارا در رساندن به بازشناخت هنرهای بومی و صحت یافته‌ها و پیشینه‌های محققانی که در این راستا گام نهاده بودند یاری رسانید. با بررسی نقش مایه‌های ذکر شده پیوند هنر و معماری و علم با معنا دادن به نشانه‌ها در هر زمینه آشکار گردید. این حس و حال، بر فرهنگ و اخلاق مردم این اقلیم از گذشته‌های دور حاکم بوده و می‌توانن روح سنت‌گرای مردم این مرزو بوم را با آن تعبیر نمود.

فهرست منابع، کتاب

- احمدی، بابک (۱۳۸۸) از نشانه‌های تصویر تا متن، چاپ نهم، تهران: نشر مرکز.
- اصلاح عربانی، ابراهیم (۱۳۷۴) کتاب گیلان، جلد سوم، تهران: انتشارات گروه پژوهشگران ایران.
- برومبرژه، کریستیان (۱۳۷۰) مسکن و معماری در جامعه روستایی گیلان، ترجمه علاءالدین گوشه‌گیر، تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- بختورتاش، نصرت‌الله (۱۳۷۰) نشان راز آمیز مهر، تهران: نشر فروهر.
- تهی دست، فاطمه (۱۳۸۷) صنایع دستی گیلان، دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان، شماره ۲۴، رشت: فرهنگ ایلیا.
- جلالی، ناهید (۱۳۸۶) چادرشب با انگیزه‌ای از هنر و صنعت، انتشارات جهاد سازندگی.
- چندر، دانیل (۱۳۸۷) میانی نشانه‌شناسی، ترجمه مهدی پارسا، تهران: سوره مهر.
- سجودی، فرزانه (۱۳۸۳) نشانه‌شناسی کاربردی، تهران: نشر قاصد.
- طالقانی، محمود (۱۳۸۹) خانه محتشم طلب (میراث معماری روستایی گیلان) (۲) جلگه غرب، تهران: موسسه تالیف، ترجمه و نشر آثار هنری.
- کوپر، جی سی (۱۳۸۶) فرهنگ مصور نمادهای سنتی، ترجمه ملیحه کرباسیان، چاپ دوم، تهران: نشر نو.
- گروت، لیندا و وانگ، دیوید (۱۳۹۱) روش‌های تحقیق در معماری، ترجمه علیرضا عینی فر، چاپ ششم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- لچت، جان (۱۳۸۳) پنجاه متفکر معاصر از ساختارگرایی تا پسا مدرنیته، ترجمه محسن حکیم، تهران: انتشارات خجسته.
- معماریان، غلامحسین (۱۳۸۷) آشنایی با معماری مسکونی ایرانی گونه‌شناسی برون‌گرا، تهران: موسسه فرهنگی سروش دانش.
- هال، جیمز (۱۳۸۰) فرهنگ نگاره‌ای نمادی نمادها در هنر شرق و غرب، مترجم رقیه بهزادی، تهران: فرهنگ معاصر.

مقاله

-ابراهیمی میمند، نسربین و داودی، ابوالفضل و صفی یاری، نوشین (۱۳۹۱) "بررسی نقوش چادر شب قاسم آباد (گیلان)"، فصلنامه علمی-پژوهشی هنرهای تجسمی نقش مایه، سال پنجم، شماره ۱۳.

عنوان مقاله: نشانه‌شناسی نقوش کهن معماری گیلان در مطابقت با نقش مایه‌های برخی هنرهای دست‌بافت منطقه، با تأکید بر دیدگاه پیرس

- ابراهیمی ناغانی، حسین، (۱۳۹۳)"مقدمه ای بر زیبایی شناسی نقش و رنگ گلیم های عشایر بختیاری"(فصلنامه علمی نگارینه هنر اسلامی)، شماره ۱.
- خاکپور، مژگان(۱۳۸۶) "گونه شناسی مسکن در جامعه روستایی"، مجله کندوج، رشت، شماره ۲.
- خلیلی، احمد رضا و سلطانه، حسین (۱۳۹۴) " بررسی نماد و نشانه های به کار رفته در عناصر تزئینی بناهای بومی استان گیلان"، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه ریزی، معماری و شهرسازی.
- دیبا، داراب و یقینی، شهریار (۱۳۷۲) "تحلیل و بررسی معماری بومی گیلان"، مجله معماری و شهرسازی، دوره ۲۴، ۱۶-۶.
- شایسته فر، مهناز و حجازی، معینه السادات (۱۳۹۱) "بررسی نقش مایه های تزئینی در جوارب بافی منطقه ی الاشت مازندران"، دوفصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات هنر اسلامی، شماره شانزدهم بهار و تابستان، ص ۳۵-۴۸.
- شاد قزوینی، پریسا (۱۳۸۹) " گنج پنهان در نقش های گلیم گیلان"، فصلنامه گنجینه اسناد، سال بیستم، دفتر اول، ص ۵۶-۴۰.
- طاووسی، محمود و خاکپور، مژگان و انصاری، مجتبی(۱۳۹۰) "ردپای نقش مایه های تزئیناتی معماری بومی روستایی گیلان در سرزمین آماردها"، فصلنامه معماری و شهرسازی، ۳۷ تا ۵۱.
- عابد دوست و علی محمدی اردکانی (۱۳۹۳) " بررسی و تحلیل نقوش چادر شب قاسم آباد گیلان"، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پرتال جامع علوم انسانی.
- عقیلی، سید وحید و احمدی، علی (۱۳۹۰) "نشانه شناسی چشم اندازهای فرهنگی" (راهبردی مفهومی در جغرافیای فرهنگی)، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، شماره ۲۹.
- فرج الهی راد، امیر (۱۳۸۷)"تطبیق مسکن با اقلیم" (مجله معماری و شهرسازی)، دوره چهارم، ش ۲۴، ص ۱۲۱-۱۱۲.
- قربانی ریک، رضا (۱۳۸۵) مردم نگاری مسکن روستایی جلگه شرق گیلان(مطالعه موردی بخش رودبنه)، کندوج، مجمع جهانی اهل بیت (ع)، رشت، ش دوم ۴۴-۴۹.
- گرجی مهلبانی، یوسف و دانشور، کیمیا (۱۳۸۹) "تأثیر اقلیم بر شکل گیری عناصر معماری سنتی گیلان"، آرمانشهر، ص ۱۳۵-۱۴۵.
- موسوی، سیده میمنت، (۱۳۸۳) "چادر شب بافی قاسم آباد" مجموعه مقالات دهمین همایش ملی ایران شناسی، ص ۹۹۷-۹۶۳.

پایان نامه

- کاظم پور، زینیا (۱۳۸۹) "بررسی درخت زندگی در هنر ایران و نمود آن بر فرش های ایرانی" پایان نامه ی کارشناسی ارشد پژوهش هنر، دانشگاه هنر اصفهان، با راهنمایی دکتر بهار مختاریان.

منبع انگلیسی

- Rapaport, Amos, (1972), Pour une Anthropologi de la Maison, Paris, Dunod.

منابع اینترنتی

- www.beytoote.com, 95.
- www.blog.dastino.com, 95.
- www.ichoob.ir, 95.
- www.isna.ir, 96 .
- www.gileboom.info , 95.
- www.gilnegah.ir , 95.
- www.lahidjan.mihanblog.com , 95.
- www.persianv.com, 96.
- www.ranekouh.blogfa.com, 95.
- www.taleshen.ir , 95
- www.tebeyanesfahan.tebyan.net, 95.

منبع تصاویر:

- ابراهیمی میمند، نسرین و داودی، ابوالفضل و صفی یاری، نوشین (۱۳۹۱) "بررسی نقوش چادر شب قاسم آباد(گیلان)"، فصلنامه علمی-پژوهشی هنرهای تجسمی نقش مایه، سال پنجم، شماره ۱۳.
- برومیرزه، کریستیان (۱۳۷۰) مسکن و معماری در جامعه روستایی گیلان، ترجمه علا الدین گوشه گیر، تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- شاد قزوینی، پریسا (۱۳۸۹) "گنج پنهان در نقش های گلیم گیلان"، فصلنامه گنجینه اسناد، سال بیستم، دفتر اول، ص ۵۶-۴۰.
- طالقانی، محمود (۱۳۸۹) خانه محتشم طلب (میراث معماری روستایی گیلان(۲) جلگه غرب، تهران: موسسه تالیف، ترجمه و نشر آثار هنری.
- طاووسی، محمود و خاکپور، مژگان و انصاری، مجتبی(۱۳۹۰) "ردپای نقش مایه های تزئیناتی معماری بومی روستایی گیلان در سرزمین آماردها"، فصلنامه معماری و شهرسازی، ۳۷ تا ۵۱.
- عابد دوست و علیمحمدی اردکانی (۱۳۹۳) "بررسی و تحلیل نقوش چادر شب قاسم آباد گیلان"، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پرتال جامع علوم انسانی.
- فرج الهی راد، امیر (۱۳۸۷) "تطبیق مسکن با اقلیم" (مجله معماری و شهرسازی)، دوره چهارم، ش ۲۴، ص ۱۲۱-۱۱۲.
- معماریان غلامحسین (۱۳۸۷) آشنایی با معماری مسکونی ایرانی گونه شناسی برونگرا، تهران: موسسه فرهنگی سروش دانش.

www.beytoote.com ,95
 www.blog.dastino.com ,95
 www.ichoob.ir,95
 www.gileboom.info ,95
 www.gilnegah.ir ,95
 www.lahidjan.mihanblog.com ,95
 www.persianv.com,96
 www.ranekouh.blogfa.com,95
 www.taleshen.ir ,95
 www.tebeyanesfahan.tebyan.net,95

فهرست جدول

- جدول ۱: نشانه از دیدگاه پیرس -احمدی، بابک (۱۳۸۸) از نشانه های تصویر تا متن، چاپ نهم، تهران: نشر مرکز.
- جدول ۲: تقسیم بندی برخی صنایع دستی استان گیلان (منبع: نگارندگان ،۱۳۹۶).
- جدول ۳-دسته بندی نقوش بر اساس دیدگاه پیرس (منبع:نگارندگان،۱۳۹۶).

Typology of Ancient Architectural Designs in Gillan in Accordance with the Role of Some Handmade Arts of This Region with Emphasis on Peirce Idea¹

Setareh Alizadeh²
Jamaledin soheili^{3*}

Abstract

One of the most important issues in the field of keeping a region or an area or a city's history & homeland alive is to find some symbols which are remained from past. Native architecture across the world will show a deep relation between home and environment. Rural native architecture of Gillan is a symbol of people's handmade art.

This study collected some samples of decorative motifs of fences in some villages of this province and studied the role of handicrafts. The method of study is descriptive- analytical and data were collected by field method and by interviewing the village's inhabitants. Data about history were collected from related books and articles and magazines and by studying the related sites. We use inference reasoning in our study. All the results were according to the Peirce category that were in three category of icon, symbolic & profile.

Article Aims

1- To recognize & achieve common motifs used on the native architecture elements and handicrafts in Gillan and to reach to some signs which can be categorized according to the Peirce perspective.

2- Understand the importance of privacy in this native architecture in relation with handicrafts arts of this region's people as an authentic identity for this region.

Article Questions

1- By considering the typology from Peirce perspective as a science, is this science effective in recognizing native arts (handicrafts) of Gillan and its commons in rural houses?

2- Can the symbols of Gillan handicrafts be categorize according to the decorative symbols of fences in rural houses and Peirce perspective?

Keywords: typology, Peirce, Native designs, handicrafts ,local architecture, Gillan

1- This article is taken from MA article of Setareh Alizade in the title of "Designing campus of Gillan native arts with the aim of typology & emphasis on Peirce perspective" with the help of Dr. Jamal Aldin Soheyli in Azad Islamic University of Gillan.

2- Setareh Alizadeh: MA in Architecture, Architecture & urban collage, Ghazvin Azad Islamic University, Ghazvin, Iran

3-Jamaledin soheili: assistance professor of architecture group, Architecture & urban collage, Ghazvin Azad Islamic University, Ghazvin, Iran-* Soheili@qiau.ac.ir

